

Hof van Justitie EG, 30 november 1976, Handelskwekerij Bier v Mines de Potasse d'Alsace**PROCESRECHT – internationale rechtsmacht –****Plaats waar het schadebrengende feit zich heeft voorgedaan**

- [Plaats waar schadebrengende feit zich heeft voorgedaan in de zin van art. 5\(3\) EEX-Verdrag omvat plaats van schadeveroorzakende gebeurtenis als plaats waar schade intreedt](#)

Ingeval de plaats waar zich een feit heeft voorgedaan dat een aansprakelijkheid uit onrechtmatige daad kan meebrengen, en de plaats waar door dit feit schade is ontstaan, niet samenvallen, moet de uitdrukking „plaats waar het schadebrengende feit zich heeft voorgedaan” in art. 5(3) EEX-Verdrag zo worden verstaan dat zowel de plaats waar de schade is ingetreden, als de plaats van de veroorzakende gebeurtenis is bedoeld. Hieruit volgt dat de verweerder ter keuze van de verzoeker kan worden opgeroepen voor de rechter hetzij van de plaats waar de schade is ingetreden, hetzij van de plaats van de veroorzakende gebeurtenis die aan de schade ten grondslag ligt.

Vindplaatsen: NJ 1977, 494, m.nt. JCS

Hof van Justitie EG, 30 november 1976

(Kutscher, Donner, Pescatore, Mertens de Wilmars, Sorensen, Mackenzie Stuart, O’Keeffe)

Zaak nr. 21/76

Verzoek aan het Hof krachtens art. 1 Protocol van 3 juni 1971 betreffende de uitlegging door het Hof van Justitie van het Verdrag van 27 sept. 1968 betreffende de rechterlijke bevoegdheid en de tenuitvoerlegging van beslissingen in burgerlijke en handelszaken, van het Hof te 's-Gravenhage, in het aldaar aanhangig geding tussen

Handelskwekerij G.J. Bier BV, te Nieuwerkerk aan de IJssel en **Stichting Reinwater**, te Amsterdam (adv. Mrs. J. R. Voute en C. Lussan), enerzijds en

la societe anonyme Mines de potasse d'Alsace, SA, te Mulhouse (adv. Mrs. C.D. van Boeschoten en R. Sch-wob) anderzijds,

om een prejudiciële beslissing inzake de uitlegging van het begrip „plaats waar het schadebrengende feit zich heeft voorgedaan”, in de zin van art. 5, sub 3, Verdrag van 27 sept. 1968.

De feiten:

De Handelskwekerij G.J. Bier BV (hierna te noemen „Bier”) is voor de watervoorziening voor de gewassen op haar bedrijf aangewezen op het rond haar bedrijf aanwezige oppervlaktewater dat voornamelijk afkomstig is van de Rijn. Als gevolg van het hoge zoutgehalte van dit water ondervindt Bier schade aan haar gewassen en ter beperking van die schade is zij genoodzaakt kostbare maatregelen te treffen.

De stichting Reinwater (hierna te noemen „Reinwater”) heeft ten doel „iedere mogelijke verbetering van de waterkwaliteit in het stroomgebied van de Rijn te bevorderen en zulks in de ruimste zin, d.w.z. het tegengaan van iedere afwijking van de natuurlijke waterkwaliteit”. De middelen, waarmee zij dit doel tracht te bereiken, zijn o.m.: „het procederen voor de (burgerlijke) rechter ter bescherming van de subjectieve rechten van allen wier leefmilieu met de Rijnwaterkwaliteit is gemoeid en in het bijzonder van hen wier broodwinning daarvan afhankelijk is”.

Bier en Reinwater hebben de societe anonyme des Mines de potasse d'Alsace, te Mulhouse, voor de Rb. te Rotterdam gedaagd. Deze vennootschap, die mijnen in de Elzas exploiteert, loost per etmaal in de Rijn via een afvoerkanaal meer dan 10.000 ton chloride, althans zo aanzienlijke hoeveelheden industrieel afval in de vorm van afvalzouten, dat het zoutgehalte van de Rijn hierdoor aanzienlijk en ernstig wordt verhoogd. Bier en Reinwater hebben de Nederlandse rechter met name verzocht om een uitspraak dat het lozen van afvalzouten in de Rijn door Mines de potasse d'Alsace onrechtmatig is en dat genoemde vennootschap verplicht is hun de aldus berokkende en te berokkenen schade te vergoeden.

Mines de potasse d'Alsace heeft, onder voorbehoud van haar weren in de hoofdzaak, hiertegen ingebracht dat de Rb. en in het algemeen de Nederlandse rechter op grond van de artt. 2 en 3 Verdrag van 27 sept. 1968 betreffende de rechterlijke bevoegdheid en de tenuitvoerlegging van beslissingen in burgerlijke en handelszaken ten deze niet bevoegd was.

Bij vonnis van 12 mei 1975 verklaarde de Rb. zich onbevoegd, overwegende dat het schadeverwekkende feit slechts kan zijn het lozen van afvalzouten in de Rijn in Frankrijk, zodat de vordering, ingevolge het Verdrag van 1968, behoort tot kennisneming van de Franse rechter, die ter plaatse van die lozing bevoegd is.

Bier en Reinwater zijn op 13 juni 1975 van dit vonnis in hoger beroep gekomen bij het Hof te 's-Gravenhage met verzoek zich bevoegd te verklaren tot kennisneming van hun vordering. Enz.

Ten aanzien van het recht:

1. (...)

2. dat blijkens het verwijzingsarrest het in hoger beroep voor het Hof dienende geding in deze stand betrekking heeft op de bevoegdheid van de Rb. te Rotterdam, en in het algemeen van de Nederlandse rechter, om kennis te nemen van een vordering, welke door een kwekerij, gevestigd in het ressort van de Rb. van eerste aanleg, en door de Stichting Reinwater, welke ten doel heeft de verbetering van de waterkwaliteit in het stroomgebied

van de Rijn te bevorderen, is ingesteld tegen de Mines de Potasse d'Alsace SA te Mulhouse (Frankrijk) terzake van de vervuiling van het Rijnwater door de lozing in deze rivier van afvalzouten, afkomstig van het bedrijf van geïntimeerde;

3. dat blijkens het dossier de kwekerij van eerstgenoemde appellante voor de bevoeiing is aangewezen op Rijnwater waarvan het hoge zoutgehalte, naar zij zegt, schade toebrengt aan haar gewassen en haar noodzaakt ter beperking van die schade kostbare maatregelen te treffen;

4. dat volgens appellanten de abnormale verzilting van de Rijn in hoofdzaak te wijten is aan de massale zoutlozingen door de Mines de Potasse d'Alsace en dat zij zeggen deswege een schadeactie tegen deze onderneming te hebben willen instellen;

5. dat de Rb. te Rotterdam zich bij vonnis van 12 mei 1975 onbevoegd heeft verklaard van deze vordering kennis te nemen, daarbij overwegende dat ingevolge art. 5, sub 3 Verdrag de vordering niet behoort tot kennisneming van deze Rb. doch van de Franse rechter die ter plaatse van die lozing bevoegd is;

6. dat Bier en Reinwater van dit vonnis in hoger beroep zijn gekomen bij het Hof te 's-Gravenhage dat daarop het Hof de volgende vraag heeft voorgelegd:

„Dient de zinsnede „de plaats waar het schadebrengende feit zich heeft voorgedaan" in art. 5 onder 3 van genoemd Verdrag te worden uitgelegd in de zin dat daarmee wordt bedoeld: „de plaats waar het schadefeit zich heeft voorgedaan (de schade is ingetreden of opgetreden)" dan wel: „de plaats waar het feit dat de schade tot gevolg had is gepleegd (waar de handeling is verricht of nagelaten)"?";

7. O. dat luidens art. 5 verdrag „de verweerder die woonplaats heeft op het grondgebied van een Verdragsluitende Staat, in een andere Verdragsluitende Staat kan worden opgeroepen: ... 3. ten aanzien van verbintenissen uit onrechtmatige daad: voor het gerecht van de plaats waar het schadebrengende feit zich heeft voorgedaan";

8. dat deze bepaling moet worden gelezen in het kader van de bevoegdheidsregeling in titel II van het verdrag;

9. dat deze regeling uitgaat van een algemene attributie van bevoegdheid, op grond van art. 2, aan de rechter van de Staat van de woonplaats van de verweerder;

10. dat art. 5 echter voorziet in een aantal bijzondere bevoegdheden ter keuze van de verzoeker;

11. dat deze keuzemogelijkheid is gegeven ter wille van een nuttige procesinrichting in welbepaalde gevallen waarin een bijzonder nauw verband bestaat tussen een vordering en de rechter die kan worden geroepen daarvan kennis te nemen;

12. dat aldus ten aanzien van verbintenissen uit onrechtmatige daad de verzoeker zich krachtens art. 5, sub 3, mag wenden tot de rechter „van de plaats waar het schadebrengende feit zich heeft voorgedaan";

13. dat de zin van deze uitdrukking, in de samenhang van het Verdrag, onduidelijk is, wanneer de gebeurtenis die aan de schade ten grondslag ligt, heeft plaatsgevonden in een andere Staat dan die waar de schade is

ingetreden, zoals met name het geval is bij lucht- of watervervuiling over de landsgrenzen;

14. dat de formule „plaats waar het schadebrengende feit zich heeft voorgedaan" in de verschillende talen van het Verdrag de vraag openlaat, of ter bepaling van de rechterlijke bevoegdheid in de beschreven situatie de plaats van de veroorzakende gebeurtenis dan wel de plaats waar de schade is ingetreden, als aanknopingspunt moet worden genomen of dat aan de verzoeker de keuze tussen een van deze beide moet worden toegekend;

15. dat ten deze zij opgemerkt dat de plaats van de veroorzakende gebeurtenis niet minder dan de plaats van intreden der schade al naar het geval van betekenis kan zijn als aanknopingspunt voor de rechterlijke bevoegdheid;

16. dat immers eerst van aansprakelijkheid uit onrechtmatige daad kan worden gesproken, wanneer een oorzakelijk verband is komen vast te staan tussen de schade en het feit waaruit die schade is voortgekomen;

17. dat, gelet op de nauwe betrekking tussen de voor elke aansprakelijkheid noodzakelijke elementen, het niet geraden voorkomt te kiezen voor een van de beide genoemde aanknopingspunten met uitsluiting van het andere, daar elk hiervan naar gelang van de omstandigheden een bijzonder nuttig uitgangspunt kan vormen voor de bewijslevering en de procesvoering;

18. dat een exclusieve keuze te minder wenselijk voorkomt, daar de ruime formule van art. 5, sub 3, Verdrag een grote verscheidenheid van aansprakelijkheidssoorten omvat;

19. dat de betekenis van de uitdrukking „plaats waar het schadebrengende feit zich heeft voorgedaan" in art. 5, sub 3, derhalve aldus moet worden bepaald dat aan de verzoeker de keuze wordt toegekend om zijn vordering in te stellen hetzij ter plaatse van het intreden der schade hetzij ter plaatse van de veroorzakende gebeurtenis;

20. dat deze bevinding steun vindt in de overweging dat enerzijds de aanwijzing van alleen de plaats van de veroorzakende gebeurtenis in tal van gevallen zou leiden tot een versmelting van de bevoegdheden, voorzien in de artt. 2 en 5, sub 3 Verdrag, dusdanig dat het nuttig effect van laatstgenoemde bepaling daarbij verloren zou gaan;

21. dat anderzijds de aanwijzing van alleen de plaats van het intreden der schade tot gevolg zou hebben dat in gevallen waarin de plaats van de veroorzakende gebeurtenis niet dezelfde is als de woonplaats van de aansprakelijke persoon, een nuttige aansluiting bij de bevoegdheid van een rechter in de naaste nabijheid van de oorzaak der schade zou zijn uitgesloten;

22. dat bovendien uit een vergelijking van de resp. nationale voorschriften en rechtspraak betreffende de rechterlijke bevoegdheidsverdeling - zowel in nationaal verband, naar ressort, als in internationaal verband - blijkt dat, weliswaar volgens een uiteenlopend rechtsbeleid, zowel het ene als het andere aansluitingscriterium wordt aangehangen en wel, in verschillende Staten, cumulatief;

23. dat aldus de hierboven ontwikkelde uitlegging het voordeel biedt te voorkomen dat de oplossingen die in de verschillende nationale rechtsstelsels zijn ontwikkeld, worden doorkruist, doordat de eenmaking, overeenkomstig art. 5, sub 3, Verdrag, wordt gezocht in de richting van een samenstel van de oplossingen die in hun beginsel reeds in de meeste betrokken Staten zijn aanvaard;

24. dat derhalve dient te worden geantwoord dat ingeval de plaats waar zich een feit heeft voorgedaan dat een aansprakelijkheid uit onrechtmatige daad kan meebrengen, en de plaats waar door dit feit schade is ontstaan, niet samenvallen, de uitdrukking „plaats waar het schadebrengende feit zich heeft voorgedaan" in art. 5, sub 3, Verdrag aldus moet worden verstaan dat zowel de plaats waar de schade is ingetreden, als de plaats van de veroorzakende gebeurtenis is bedoeld;

25. dat hieruit volgt dat de verweerder ter keuze van de verzoeker kan worden opgeroepen voor de rechter hetzij van de plaats waar de schade is ingetreden, hetzij van de plaats van de veroorzakende gebeurtenis die aan de schade ten grondslag ligt.

Het Hof:

Ingeval de plaats waar zich een feit heeft voorgedaan dat een aansprakelijkheid uit onrechtmatige daad kan meebrengen, en de plaats waar door dit feit schade is ontstaan, niet samenvallen, moet de uitdrukking „plaats waar het schadebrengende feit zich heeft voorgedaan" in art. 5, sub 3, Verdrag van 27 september 1968 betreffende de rechterlijke bevoegdheid en de tenuitvoerlegging van beslissingen in burgerlijke en handelszaken, aldus worden verstaan dat zowel de plaats waar de schade is ingetreden, als de plaats van de veroorzakende gebeurtenis is bedoeld.

Hieruit volgt dat de verweerder ter keuze van de verzoeker kan worden opgeroepen voor de rechter hetzij van de plaats waar de schade is ingetreden, hetzij van de plaats van de veroorzakende gebeurtenis die aan de schade ten grondslag ligt.